

**Eiropas Savienības programmas
„Pilsoņi, vienlīdzība, tiesības un
vērtības” atbalsta darbības „Eiropas
vēstures piemiņas pasākumi”
prioritātes**

Rīga 2022

Ievads

“Pirmais uzdevums vēsturei – atturēšanās no melošanas, otrais – neslēpt patiesību, trešais – nerādīt iemeslu, lai tiktu turēta aizdomās par klajām simpātijām vai aizspriedumainu naidīgumu.”

/Marks Tullijs Cicerons/

Kopš neatminamiem laikiem vēsturisko notikumu ietekme bijusi viens no būtiskākajiem ieročiem dažādu valstu, kalifātu un impēriju valdošo varu uzturēšanas pamatā. Nav noslēpums, ka mūžsenais teiciens, ka vēsturi raksta uzvarētāji ir bijis aktuāls jebkurā pasaules malā, ne tikai Eiropā. Tādēļ Cicerona vēstījums nav vienkārša filozofiska atklāsme, bet gan dzīves reāliju pamatā nostiprinājies aforisms, izdzīvojot Senās Romas valstiskās peripetijas.

Eiropa ir vismazākais kontinents, jeb pareizāk sakot pasaules daļa no lielā Eirāzijas kontinenta. Šis fakts gan nenostāda to pabērna lomā, jo ar savu kontrastu intensitāti un iekšējo atšķirību Eiropa ir vienreizēja. Lielāko daļu no Eiropas veido valstis un tautas ar savu valodu, savu īpatnējo vēsturi, politiku, kultūru un atmiņām. Tāpēc nevienam nav izdevies līdz šim uzrakstīt pilnībā visaptverošu un galīgu mūsdienu Eiropas vēsturi.

Iepriekšējā gadsimta pēdējo desmitgadu notikumu virpulī radās pamats mūsdienu Eiropai, kādā dzīvojam šobrīd. Bija noslēdzies kāds laikmets, un dzima atjaunotā Eiropa. Tik daudz jau bija skaidrs, bet veco varu gals lika apšaubīt daudzus ilglaicīgus pieņēmumus. Jo tas, kas šķita visur paliekošs un nesagraujams, kļuva pārejošāks. Aukstā kara ietekme, šķelšanās, kas nošķīra Austrumus no Rietumiem, sacensība starp divām valstis iekārtām, sacensība starp kapitālistisko iekārtu un sociālistisko režīmu – tas viss bijis neizprasts no ideoloģiskā skatu punkta ar savu dzelžaino politisko vēstījumu. Vēsture šo konfrontāciju nostūma malā. Tāpēc tagad apgalvot, ka kāda puse bijusi pārāka vai otra puse cieta sakāvi – būtu pārāgi un nepatiesi. Sociālā atmiņa joprojām spēlē svarīgu lomu pilsoniskajā sabiedrībā un tas savukārt rada daudzšķautnainu skatījumu uz vēsturiskajiem procesiem. Procesiem, kurus, kā jau iepriekš tika minēts – nav iespējams apkopot zem viennozīmīga un neapšaubāma Eiropas vēsturiskās nozīmes fakta.

Nozīmīga loma ir arī notikumiem dažādās Eiropas valstīs, kas noveda pie totalitāro režīmu izveides vai gluži pretēji – ieviesa demokrātiskās vērtības, laužot pagātnes pastāvošo iekārtu. Te vērts pieminēt gan Spānijas pilsoņu karu, kā rezultātā tas noslēdzās ar nacionālistu uzvaru un Franko diktatūras izveidošanos, kas pastāvēja līdz 1970-to gadu beigām. Samta revolūcija bijušajā Čehoslovākijā ar mērķi protestēt pret komunistiskās partijas kundzību vairāku gadu garumā. Pēc sākotnējā piketa aizsākās masveida protesta akcijas, kas noslēdzās ar to, ka beidzās sociālisma

laiks. Līdzīgi nozīmīgi notikumi bija arī Polijā, bijušajā Dienvidslāvijā arī pie mums Baltijā un citās Eiropas valstīs. To rezultāti ne vienmēr beigušies bez cilvēku upuriem. Tāpēc tumšākās Eiropas vēstures lapas ir jāpiemin, izglītojot mūsdienu jauno paaudzi.

Izstrādājot Eiropas Savienības programmas “Pilsoni, vienlīdzība, tiesības un vērtības” materiālu, tiek atrunātas demokrātiskās vērtības jauno laiku Eiropas vēsturē sasaistē ar nozīmīgajiem notikumiem. Izstrādātais materiāls būtu saistošs tiem projektiem, kuros tiek rosinātas dažādas iniciatīvas, kas izglīto, apzina un liek aizdomāties par vēsturiski nozīmīgiem notikumiem Eiropā ar mērķi nodot nākamajām paaudzēm kvalitatīvi sagatavotu informāciju un pieredzi pieņemot svarīgus lēmumus nākotnē ar demokrātisko procesu palīdzību. Latvijas mērogā ir būtiski nevis koncentrēties uz notikumiem par un ap Latviju, bet saskatīt iezīmes, kas veicināja tos vai citus procesus Eiropas mērogā. Tāpēc būtiski ir atrunāt notikumus, kas ietekmējuši visas Eiropas izveidi, kāda tā pastāv šobrīd un kurā domājam dzīvot vēl vairākus gadu desmitus.

Eiropas Savienības programma “Pilsoņi, vienlīdzība, tiesības un vērtības” un tās atbalsta pasākums “Eiropas vēstures piemiņas pasākumi”

Eiropas Savienības programma „Pilsoņi, vienlīdzība, tiesības un vērtības” ir radīta ar pārliecību, ka Eiropas Savienību veido tās pilsoņi. Ņemot vērā to, ka piederība Eiropai tiek uzskatīta par ļoti būtisku Eiropas integrācijas procesa stiprināšanas un aizsardzības elementu, Eiropas Komisija turpina veicināt Eiropas pilsoņu iesaisti visos kopienas dzīves procesos, dodot iespēju viņiem piedalīties tādas Eiropas veidošanā, kas būtu iedzīvotājiem vēl tuvāka. Programma ir pārmantojusies no iepriekšējā darbības perioda (2014-2020) Eiropas Savienības programmas “Eiropa pilsoņiem”.

Programmas vispārīgais mērķis ir aizsargāt un veicināt tiesības un vērtības, kas noteiktas līgumā par Eiropas Savienības darbību, Eiropas Savienības Pamattiesību hartā un piemērojamajās starptautiskajās cilvēktiesību konvencijās, jo īpaši, šim nolūkam atbalstot pilsoniskās sabiedrības organizācijas un citas ieinteresētās personas, kuras darbojas vietējā, reģionālā, valsts un transnacionālā līmenī, un sekmējot pilsonisko un demokrātisko līdzdalību, lai saglabātu un pilnveidotu atklātu, tiesībās balstītu, demokrātisku, vienlīdzīgu un iekļaujošu sabiedrību, kuras pamatā ir tiesiskums.

Programma iedalās četrās pamata atbalsta veidos un tās nozīme:

- **Union Values (Savienības vērtības):** aizsargāt un veicināt ES vērtības
- **Equality, Rights and Gender Equality (Līdztiesība, tiesības un dzimumu līdztiesība):** veicināt tiesības, diskriminācijas aizliegumu un vienlīdzību, tostarp dzimumu līdztiesību, un sekmēt dzimumu līdztiesības aspekta un diskriminācijas aizlieguma aspekta integrēšanu
- **Citizens engagement and participation (Pilsoņu iesaistīšanās un līdzdalība):** veicināt pilsoņu iesaistīšanos un līdzdalību Savienības demokrātiskajā dzīvē un dažādu dalībvalstu pilsoņu savstarpēju apmaiņu, kā arī uzlabot informētību par viņu kopīgo Eiropas vēsturi
- **Daphne:** apkarot vardarbību, tostarp ar dzimumu saistītu vardarbību

Atbalsta darbība – Eiropas vēstures piemiņas pasākumi (atbalsta veids “Pilsoņu iesaistīšanās un līdzdalība”).

Tās mērķis ir atbalstīt projektus, kuru mērķis ir pieminēt izšķirīgus Eiropas jaunāko laiku vēstures notikumus, kā piemēram, autoritāro un totalitāro režīmu nākšanu pie varas, tostarp to cēloņus un sekas, un projektus, kuru mērķis ir paplašināt Eiropas iedzīvotāju informētību par viņu kopīgo vēsturi, kultūru, kultūras mantojumu un vērtībām, tādējādi uzlabojot viņu izpratni par Eiropas

Savienību, tās izcelsmi, mērķi, dažādību un sasniegumiem, kā arī par savstarpējās sapratnes un tolerances nozīmīgumu.

Eiropas Savienība balstās uz pamatvērtībām, tādām kā brīvība, demokrātija un cilvēktiesību ievērošana. Lai pilnībā novērtētu to nozīmi, ir nepieciešams saglabāt pagātnes atmiņas, it īpaši jaunāko paaudžu vidū, kā līdzekli, lai atstātu pagātnei aiz sevis un veidotu nākotni.

Atbalsta darbības īpašie mērķi:

- atceres pasākumi saistībā ar notikumiem mūsdienu Eiropas vēsturē;
- izpratnes veicināšana par kopīgo vēsturi, kultūru, kultūras mantojumu un vērtībām;
- Eiropas Savienības izpratnes veicināšana.

Sagaidāmā ietekme atbalsta darbībā ir celt izpratni par Eiropas vēsturiskajiem notikumiem un to atceri:

- Eiropas pieeja vēsturei, kas saistīta ar Holokaustu;
- debates par neseno Eiropas vēsturi Eiropas dimensijā;
- pretnostatīt Holokausta noliegšanu un kropļošanu;
- identificēt un padarīt pieejamus vēsturiskos arhīvus un liecības;
- veidot kopīgu Eiropas Savienības vērtību ievērošanas kultūru.

Šajā sadaļā var atbalstīt šādu veidu projektus:

Šajā sadaļā atbalsta darbības, kas aicina apdomāt Eiropas kultūru daudzveidību un kopējās vērtības to plašākajā nozīmē. Šajā kontekstā tās mērķis ir finansēt projektus, kas rosina pārdomas par autoritatīvo un totalitāro režīmu cēloņiem Eiropas moderno laiku vēsturē (īpaši, bet ne tikai, attiecībā uz nacisma, kas noveda līdz holokaustam, fašisma, staļinisma un totalitāro komunistisko režīmu) un piemin to noziegumu upurus.

Tāpat tiek atbalstītas darbības saistībā ar citiem būtiskiem pagrieziena un atskaites punktiem nesenā Eiropas vēsturē. Priekšroka jo īpaši tiks dota tādiem pasākumiem, kas veicina iecietību, savstarpēju sapratni, starpkultūru dialogu un izlīgšanu, kas ir veids, kā atstāt aiz sevis pagātnei un veidot nākotni, jo īpaši nolūkā iesaistīt jaunāko paaudzi.

Turklāt projekti ir jāīsteno starptautiskā līmenī (ar starpvalstu partnerību un tīklu izveidi un darbību) vai ar skaidru Eiropas dimensiju.¹

Integrācija Eiropas Savienībā ir bijis svarīgs faktors daudzām Eiropas kontinenta valstīm. Īpaši ekonomiskie nosacījumi un privilēģijas, atvērta robežas, vienota monetārā politika un citi labumi nav atstājuši vienaldzīgu gandrīz nevienu jaunās attīstības valsti. Tāpēc jo nozīmīgāk ir vērtēt katras valsts spēju pierādīt, ka demokrātija, vienlīdzība un tolerance iet kopsolī ar noteikto valsts kursu. Tomēr tieši vēsturiskie notikumi un ieviestā politika šajās valstīs nereti ir klupšanas akmens ieejas biļetei Eiropas Savienībā.

Sarajevo, 1992.gads. Sievietes glābjas šķērsojot "snaiperu ieleju" Sarajevas aplenkuma laikā. Pilsoņu karš bijušajā Dienvidslāvijā rosināja bailes par jauna globāla kara atsākšanos pēc Otrā pasaules kara. Foto: Tom Stoddart

Bez šaubām, ir daudzi kritēriji pilntiesīgai dalībai Eiropas saimē. Turcijas ilgstošā atteikšanās atzīt “genocīdu” pret saviem armēņu iedzīvotājiem 1915.gadā ir traucēklis tās pieteikumam uz dalību Eiropas Savienībā, tāpat kā Serbija turpinās mīnāties uz Eiropas sliekšņa, līdz tās politiskā elite uzņemsies atbildību par masveida slepkavībām un citiem Dienvidslāvijas karu noziegumiem.

Hitlera “galīgais risinājums ebreju problēmai” Eiropā ir ne tikai būtisku pēckara starptautiskās

jurisdikcijas jomu – “genocīds” vai “noziegumi pret cilvēci” – avots. Tas arī nosaka to cilvēku morālo (un atsevišķās Eiropas valstīs arī juridisko) stāvokli, kuri par to izsakās. Holokausts mūsdienās ir kas krietni vairāk nekā tikai kārtējais nenoliedzamais fakts par pagātņi, kuru eiropieši vairs nevar izvēlēties ignorēt. Kad Eiropa grasās atstāt Otro pasaules karu

¹ Citizens, Equality, Rights and Values Programme (CERV), Call for proposals, European Remembrance, (CERV-2022-CITIZENS-REM), redakcija spēkā no 2021. Gada 16.novembra, avots: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/cerv/wp-call/2022/call-fiche_cerv-2022-citizens-rem_en.pdf

pagātnē – kad tiek atklāti pēdējie memoriāli, godināti pēdējie izdzīvojušie cīnītāji un upuri –, atgūtās atmiņas par Eiropas mirušajiem ebrejiem ir kļuvušas par pašu kontinenta atjaunotā humānisma definīciju un garantiju.

Deviņdesmito gadu politiskā šķelšanās neaprobežojās tikai ar agrāko komunistisko Austrumu valstīm. Tas pats dzinulis bēgt no centralizētās varas grožiem – vai arī atteikties no atbildības par nabadzīgajiem līdzcilvēkiem attālās provincēs – bija jūtams Rietumos. No Spānijas līdz Apvienotajai Karalistei Rietumeiropas atzītās teritoriālās vienības tika pakļautas plašai administratīvai decentralizācijai, lai gan tām visām izdevās vairāk vai mazāk saglabāt vismaz tradicionālās nacionālas valsts formu.

Te ir vērts pieminēt Katalonijas apgabalu, kurā gan pārvalde, gan valodas lietošana, gan citi pašpārvaldes nosacījumi bija autonomi. Neviens cits Spānijas reģions neieguva gluži šādas pakāpes

nacionālo atšķirību, taču nevienam no tiem nebija arī tāda nozīme visā valstī. Katalonija – viens no septiņpadsmit Spānijas apgabaliem, atbildēja par vienu piekto daļu

*Varšava, 1943.gads. Vācu karavīri aplenkusi izbiedētas ebreju ģimenes.
1943.gada janvārī ebreju geto iedzīvotāji sarīkoja sacelšanos pret nacistiem un spēja noturēt nepakļaušanos vairākus mēnešus turpinoties nīknām cīņām.
Foto: Hulton-Deutsch Collection/CORBIS*

no Spānijas NKP.

Vēl viens svarīgs faktors no Eiropas vēstures ir propaganda, cenzūra un ierobežojumi, ko veicināja dažādi diktatoru un totalitārie režīmi. Attiecīgi ir vērts atcerēties, ka komunistiskās valstis, lai gan saglabāja miera stāvokli ar saviem kaimiņiem, praktizēja īpatnējas formas pastāvīgu karu pret savām sabiedrībām: galvenokārt ar bargu cenzūru, piespiedu trūkumu un represīvu kārtības nodrošināšanu, bet laiku pa laikam sākot atklātu konfliktu – īpaši Berlīnē 1953.gadā, Budapeštā 1956.gadā, Prāgā 1968.gadā un Polijā periodiski no 1968.gada līdz 1981.gadam un pēc tam karastāvokļa laikā. Tāpēc Austrumeiropā pēckara desmitgades šķita pavisam citādas kolektīvajā atmiņā (lai gan ne mazākas iestarpinātas). Taču salīdzinājumā ar iepriekš notikušo arī Austrumeiropa bija dzīvojusi neparasti rāmā laikmetā.

Plaukstošā Eiropas daudzveidība divdesmitā gadsimta beigās: tās reģionu, valstu un Eiropas Savienības mainīgā ģeometrija: kristietības un islāma, divu kontinenta lielāko reliģiju, kontrastējošās izredzes un noskaņojums; nepieredzētais komunikāciju un apmaiņas ātrums Eiropas robežās un aiz tām; pārrāvumu līniju daudzveidība, kas padara neskaidru to, kas savulaik bija skaidri iezīmēti nacionālie un sociālie iedalījumi; neskaidrība gan par tagadni, gan nākotni – tas viss apgrūtinā saskaņāt kolektīvas pieredzes formu.²

Bukareste, 1989.gada decembris. Demonstrācija iepretim Rumānijas komunistiskās partijas ēkai. Komunistu diktators Nikolaje Čaušesku tika gāzts no varas troņa un kopā ar sievu Elenu tika sodīts ar nāvi 1989.gada Ziemassvētkos. Vairāk nekā 1000 cilvēku tika nogalināti sadursmēs ar Čaušesku speciālajām militārajām vienībām. Sacelšanās pret komunistu varu Rumānijā bija asinainākā no visām, kas notika Austrumeiropā. Foto: Radu Sighet

Eiropas Savienības izveide un tās izplešanās Eiropas kontinentā nav bijis tikai ekonomisku motīvu virzīts risinājums, bet gan sociāli nozīmīgs

projekts, kurš pārtapa par vienotu ideju un mērķi par pamatiezīmi un galvenajiem stūrakmeņiem balstīt vārda brīvību, toleranci, tiesības un vērtības.

Tieši tāpēc dažāda Eiropa ar tās īpatnējo vēsturisko izpratni veicina viedokļu apmaiņu un arvien jaunu atklājumu izzināšanu. Sadarbojoties dažādu valstu un dažādu reģionu pārstāvjiem jautājumos par vēsturiskajiem notikumiem, daloties pieredzē un organizējot demokrātisko procesu stiprinošos pasākumus var sasniegt vienotu skatījumu uz lietām, kuras līdz šim raisījušas atšķirīgus viedokļus un uzskatus. Un jo svarīgāk – ir rast iespēju vēsturisko skatupunktu padarīt maksimāli vienotu.

---

² Tonijs Džads “Pēc kara, Eiropas vēsture pēc 1945.gada”, 975 lpp, Dienas Grāmata, 2007.gads

Atbalsta darbības “Eiropas vēstures piemiņas pasākumi” nosacījumi

Maksimālā dotācija nav limitēta.

Paredzēts priekšfinansējums līdz 60%

Pieteikumu iesniedzēji

Organizāciju veidi: Vietējās/reģionālās valsts iestādes vai bezpeļņas organizācijas, tostarp pilsoniskās sabiedrības organizācijas, vēstures traģiskos notikumos izdzīvojušo personu apvienības un kultūras, jauniešu, izglītības un pētnieciskās organizācijas.

Partneru skaits: Vismaz divas organizācijas (vēlams no dažādām valstīm), no kurām viena ir vadošais partneris.

Darbību veikšanas vieta: Darbības ir jāveic kādā no valstīm, kurām ir tiesības saņemt atbalstu Eiropas Savienības programmā “Pilsoni, vienlīdzība, tiesības un vērtības”.³

Projekta maksimālais ilgums ir 24 mēneši.

Vienotās likmes finansējums:

Vienotās likmes dotāciju mērķis ir līdzfinansēt uzņemošās projekta organizatoriskās izmaksas (maksu par dalībnieku ceļa izdevumiem, izmitināšanu, ēdināšanu, vietējo transportu, tikšanās telpām utt.). Dotācijas aprēķina kā vienotas likmes kompensācijas, tās nav tieši saistītas ar konkrētām izmaksām, tādēļ par izdevumiem nav jāatskaitās un tie nav jāattaisno. Pārsvārā tie ir pasākumu projekti, kuros piešķirtais finansējums ir atkarīgs no projektā pārstāvēto valstu skaita, tikšanās pasākumu daudzuma un tajos iesaistīto dalībnieku skaita. Attiecināmas arī attālinātās tikšanās, jeb “*online*” pasākumi. Gan klātienē (*in-situ*) pasākumiem, gan *online* pasākumiem vienotās likmes aprēķins atšķirsies.

---

³ Uz doto brīdi tās ir visas Eiropas Savienības valstis

Vienotā likme (aprēķina tabulas)

Table 1

For in-situ events

COUNTRIES	PARTICIPANTS										
	25/50	51/75	76/100	101/125	126/150	151/175	176/200	201/225	226/250	251/275	> 276
1-3	13.215	15.855	18.500	21.145	23.785	26.430	29.070	31.715	34.360	37.000	39.645
4-6	15.855	18.500	21.145	23.785	26.430	29.070	31.715	34.360	37.000	39.645	42.285
7-9	18.500	21.145	23.785	26.430	29.070	31.715	34.360	37.000	39.645	42.285	44.930
10-12	21.145	23.785	26.430	29.070	31.715	34.360	37.000	39.645	42.285	44.930	47.570
13-15	23.785	26.430	29.070	31.715	34.360	37.000	39.645	42.285	44.930	47.570	50.215
>15	26.430	29.070	31.715	34.360	37.000	39.645	42.285	44.930	47.570	50.215	52.860

Table 2

For online events

COUNTRIES	PARTICIPANTS		
	101-200	201-300	>300
2-3	13.070	15.640	16.605
4-6	15.710	18.285	19.245
7-9	18.355	20.925	21.890
10-12	21.000	23.570	24.530
13-15	23.640	26.210	27.175
>15	26.285	28.855	29.820

Tabula Nr. 1 (Table 1) paredz finansējuma aprēķinu klātienē pasākumiem, kur atkarībā no projektā iesaistīto valstu skaita (COUNTRIES) un dalībnieku skaita pasākumos (PARTICIPANTS) tiek aprēķināts finansējums. Lūdzu ņemt vērā to, ka šāds aprēķins ir par katru projekta pasākumu, nevis projektu kopumā.

Tabula Nr. 2 (Table 2) savukārt aprēķina finansējuma piešķirumu par katru no attālinātajiem, jeb online pasākumiem. Aprēķina būtība līdzīga iepriekšējai tabulai, kurā atkarībā no pasākuma iesaistīto valstu (COUNTRIES) skaita un dalībnieku (PARTICIPANTS) skaita tiek aprēķināts finansējums. Arī šeit tabula ir ar aprēķinu par katru pasākumu, nevis projektu kopumā.

Prioritātes

Pieteikuma iesniedzēji tiek mudināti izstrādāt projektus saskaņā ar programmas “Pilsoņi, vienlīdzība, tiesības un vērtības” mērķiem, vienlaicīgi koncentrējoties uz Eiropas Komisijas noteiktajām konkrētajām prioritātēm pēc apspriešanās ar programmas ieinteresētajām personām, kuras pārstāvētas pilsoniskā dialoga grupā un programmas komitejā.

Līdz šim prioritātes mainījās katru gadu, tomēr tika nolemts tās padarīt patstāvīgas, lai pieteikuma iesniedzējiem būtu vairāk laika plānot un sagatavot savus projektus. Tas neskar iespējamību, ka Eiropas Komisija jebkurā brīdī pēc apspriešanās ar programmas ieinteresētajām personām, kuras pārstāvētas pilsoniskā dialoga grupā un programmas komitejā, pārskata, pielāgo un/vai pārveido prioritāšu sarakstu, ja rodas šāda vajadzība.

Prioritātes tika izstrādātas, lai stimulētu debates par Eiropai nozīmīgiem datumiem un tematiem, kuriem ir spēcīga rezonanse mūsdienās (Eiropas vēstures piemiņas pasākumu atbalsta darbībai) vai kuri balstīti Eiropas Savienības sociālajā, ekonomikas un politiskajā realitātē (demokrātiskās iesaistīšanās un pilsoniskās līdzdalības sadaļai). Pilsoņi tiek aicināti piedalīties šajās pārdomās un debatēs, iepazīstoties ar projektiem, kuros ņemtas vērā programmas vispārējās iezīmes (vienlīdzīga piekļuve, transnacionalitāte un vietējā dimensija, starpkultūru dialogs un brīvprātīgās darbības veicināšana) vai aktīvi iesaistoties organizācijās, kuras piedalās programmā “Pilsoņi, vienlīdzība, tiesības un vērtības”.

Konkrētās prioritātes atbalsta darbībai “Eiropas vēstures piemiņas pasākumi”

1.apakšprioritāte: Pilsoniskā sabiedrība un sabiedrības līdzdalība totalitārajā režīmā

Apraksts: Totalitāros režīmos tādiem demokrātijas jēdzieniem kā “pilsoniskā sabiedrība”, sociālā kustība”, “līdzdalība”, “iesaistīšanās”, “konstitūcija”, “brīvība” un “demokrātija” pilnībā bija atņemta to būtība. Piemēram, “tautas demokrātija” nozīmēja visu citu, tikai ne “tautu” un “demokrātiju”. Politiskos vadītājus ievēlēja ar nomācoša pārsvara rezultātiem (vairāk nekā 80 %) bez jebkādas faktiskas opozīcijas.

Politiskas demonstrācijas, vēlēšanu kampaņas, sabiedrības pulcēšanās un debates bija tikai demokrātisku rituālu parodijas. Tās bija paredzētas valdošās varas leģitimizēšanai, un tās parasti nebija ne spontānas, ne autentiskas, bet gan piespiedu. Tās tika izmantotas, lai disciplinētu un kontrolētu cilvēkus, kā arī atbalstītu pastāvīgo politikas orientāciju. No dabiskā mērķa (t. i., piedalīties sabiedriskajā dzīvē un to ietekmēt) arī bija novirzīta viena no vissvarīgākajām demokrātiskas līdzdalības darbībām — dalība politiskā partijā. Parasti tā kalpoja, lai pierādītu lojalitāti monolītai partijai, piekrišanu oficiālajai patiesībai, un to galvenokārt izmantoja, lai piekļūtu konkrētiem amatiem vai pakalpojumiem. Oficiālās aģentūras bez jebkāda neatkarīga pretsvara arī monopolizēja un sagrozīja publisku informāciju.

Polijas arodbiedrība “Solidarnosc”, kuru 1980. gada 17. septembrī Leha Valensas vadībā dibināja Leņina kuģubūvētavā. Tā bija pirmā arodbiedrība Varšavas pakta valstīs, kuru nekontrolēja komunistiskā partija

Turpretim autentiskas sociālās kustības, ko radīja pilsoniskā sabiedrība, bieži tika izstumtas, apdraudētas vai apspiestas, jo totalitārā vara tās uzskatīja par neuzticamām, nodevīgām vai sociāli bīstamām. Tām bija jāslēpjas, jāpretojas vai jākompromitējas. Publiski izteikts atšķirīgs viedoklis tika uzskatīts par “dumpīgumu”. Vārda brīvība bija aizliegta. Politiskos lēmumus piemēroja bez nopietnām debatēm vai apspriešanas. Noteiktā veidā pilsonisko sabiedrību

un demokrātiskās kustības absorbēja un ekspluatēja vienas partijas sistēma, kura ir raksturīga totalitārajiem režīmiem.

Ieteikumi: Pieteikuma iesniedzējiem, ņemot vērā totalitāro pieredzi, jāizstrādā atziņas par demokrātisko procesu nepareizu izmantošanu un apiešanu, jo sevišķi ar propagandas un oficiālo plašsaziņas līdzekļu palīdzību. Tiem ir jāpievēršas atšķirībām starp mākslīgu un īstu demokrātiju, kā arī jāuzsver dzīvīgas, spēcīgas un neatkarīgas pilsoniskās sabiedrības priekšrocības.

Mērķis ir demonstrēt, ka pilsoniskās sabiedrības organizācijas ir neaizstājams posms starp pilsoņiem un varas iestādēm. Tām ir patiešām svarīga nozīme demokrātiskos režīmos, lai tuvinātos iedzīvotājiem un informētu par viņu tiesībām, kā arī atspoguļot tās politiskajā līmenī.

Pieteikuma iesniedzējiem ar saviem projektiem jāatspoguļo tādu mūsdienīgu demokrātisku sasniegumu kā tiesiskuma, pilsoņu brīvību, pilsoņu tiesību nozīmīgums un jāuzsver pilsoņu tiesību (vārda brīvības, balsošanas tiesību, ...) trauslums bez spēcīga pretsvara. Mērķis ir arī debatēt par konkrētiem veidiem un mehānismiem, ar kuriem var saglabāt pilsoņu brīvības un pilsoņu tiesības un garantēt tās Eiropas Savienības un valstu līmenī.

Piemēri:

- 1) 2019.gada projekts no Polijas “Shaping of the European citizenship in the post-totalitarian societies. Reflections after 15 years of EU enlargement”⁴ (*Eiropas pilsonības veidošana posttotalitārās sabiedrībās. Pārdomas 15 gadus kopš Eiropas savienības paplašināšanās*) Eiropas Savienības paplašināšanās 15. gadadienā (2020.gads) ir iespēja pārdomāt sociālās un izglītības darbības panākumus un neveiksmes pilsoniskās sabiedrības veidošanā valstīs ar pēctotalitāru pieredzi (Polija, Slovākija, Itālija). Būtiski to apzināties mūsdienu Eiropā atdzīvojušos nacionālistu kustību laikmetā. Projekts atbilst visu partnervalstu sabiedrības vajadzībām: pārdomas par pārmaiņās Eiropā (tostarp par jaunajām nacionālistiskajām kustībām), Eiropas Savienības vērtībām, aktīvu pilsonību un Eiropas Savienības paplašināšanās iespējām. Projektā tiešie dalībnieki ir 40, savukārt netiešie aptuveni 2000. Projektam būtu jāveicina labāka izpratne par demokrātiskajiem sociālajiem procesiem, kas notiek Eiropas Savienībā gan vēsturiskajā, gan mūsdienu dimensijā. Tās galvenais mērķis ir radīt starpvalstu debates un pārdomas par izglītojošiem un sociāliem pasākumiem, kas saistīti ar Eiropas pilsonības veidošanu posttotalitārās sabiedrībās; vēsturisko atmiņu, kultūras mantojumu un kopējām Eiropas vērtībām; kā arī demonstrēt dažādas pieejas kopējiem vēsturiskiem notikumiem (un to sekām).

---

⁴ https://shareeu.europeistyka.uj.edu.pl/en_GB/oprojekcie

- 2) Projekts no Itālijas “Education: The Key of Democracy”⁵ (*Izglītība: Demokrātijas atslēga*) par galvenajiem mērķiem uzskata veicināt dažādu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņu kopējo atmiņu un savstarpējo sapratni par totalitāro režīmu un totalitārisma nozīmi un sekām Eiropā; - uzsvērt pilsoniskās sabiedrības lomu un līdzdalību totalitāro režīmu un demokrātiskās pārejas procesā, kā arī pāreju uz Eiropas Savienību. Īstenojot projektu, kurā uzmanība pievērsta totalitāro režīmu izglītības sistēmai, tiek uzsvērts, ka izglītība ir viens no demokrātijas pamatiem. Izglītība ir nepieciešama, lai jauniešiem piešķirtu demokrātiskas vērtības un cilvēktiesības, kas ir demokrātijas un Eiropas Savienības pamats. Projektā plānots iesaistīt 20 jauniešus un 8 pieaugušos, kas nāk no Itālijas, Rumānijas, Grieķijas, Polijas. Visas šīs valstis XX gadsimtā saskārās ar dažādiem totalitārajiem režīmiem, kas ierobežo pilsoniskās sabiedrības tiesības un dažādus ikdienas dzīves aspektus, arīdza izglītību. Šī projekta galvenā aktivitāte ir apzināties un ļaut pilsoniskajai sabiedrībai, īpaši jauniešiem, uzzināt, cik izglītības sistēma bija dažāda totalitāro režīmu ietekmē un vispār XX gadsimta laikā. Ar projektu plānots sasniegt mērķus ar neformālās izglītības pasākumiem, semināriem, intervijām, pētījumiem. Projektā tiks veidoti stāsti, mēģinot definēt vēsturiskās atmiņas kā kolektīvās līdzdalības ceļu rezultātus un kā dažādu perspektīvu un pieredzes salīdzināšanas produktus. Projekta programma tiks sadalīta trīs posmos. Pirmajā posmā katra grupa ievāks informāciju par izglītības sistēmu savā valstī konkrētā totalitārā režīma laikā, otrajā posmā Treviso pilsētā (Itālija) notiks starptautiska sanāksme ar pētnieciskajiem semināriem un prezentācijām, debatēm ar ekspertiem un noslēdzošajā posmā notiks radīto darbu izstādes un tiešsaistes ekspozīcijas.
- 3) Tradicionālie Aukstā kara stāstījumi mēdz nostādīt ASV un Padomju Savienību darbības centrā un pieņemt, ka Eiropa ir salīdzinoši pasīva dalībiece notikumu gaitā. Projektā “From Helsinki to Berlin: Europe and the fall of the Berlin Wall”⁶ (*No Helsinkiem līdz Berlīnei: Eiropas un Berlīnes mūra krišana*), kura vadošais partneris no Portugāles “ISCTE - INSTITUTO UNIVERSITÁRIO DE LISBOA” uzsver Eiropas dalībnieku lomu Aukstā kara pēdējos gados un norisēs, kuru kulminācija bija Berlīnes mūra krišana. Eiropas kontekstā šis periods ietver laika periodu no Helsinku samita 1975. gadā līdz Berlīnes mūra krišanai 1989. gadā. Projekta mērķauditorija iekļauj tādus nozīmīgus Eiropas dalībniekus kā EEK, politiskos līderus, NVO un jaunatnes un studentu aktīvistu grupas. Projekta aktivitāšu mērķis ir veicināt politiskos kontaktus, kultūras apmaiņu un tādu vērtību kā brīvība, demokrātija un cilvēktiesības izplatīšanu starp abām “mūsdienu” Berlīnes mūra

---

⁵ <https://www.etveurotreviso.eu/#!/progetti>

⁶ <https://blog.cei.iscte-iul.pt/nowall-europe-and-the-fall-of-the-berlin-wall/>

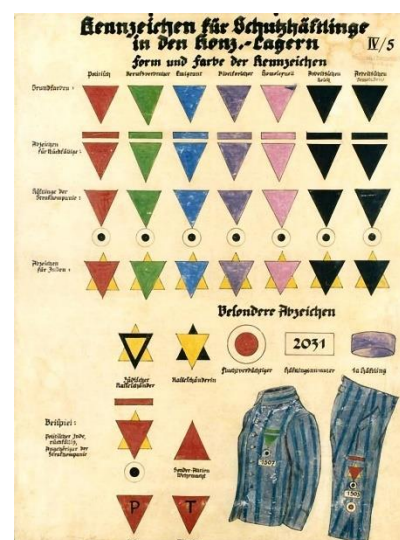
pusēm. Šo kopīgo Rietumu un Austrumeiropas vēsturi paredzēts atzīmēt un izplatīt, izmantojot jaunākās paaudzes, vairākās aktivitātēs, kas notiek projektā iesaistītajās valstīs. Lielākā daļa šo pasākumu ir neformālā izglītība, kas paredzēta jaunatnei, bet tajā ietilpst arī akadēmiska konference, kas paredzēta augstskolu studentiem, un izstāde, kas atvērta plašai sabiedrībai. Šīs darbības, kurās var piedalīties iedzīvotāji no dažādām mērķa grupām, tiks īstenotas, sadarbojoties vairākām organizācijām no vairākām iesaistītajām valstīm. Iesaistītās organizācijas ir dažāda veida: universitātes, NVO un privātie fondi. Projekta galvenie rezultāti būtu labākas izpratnes veicināšana par Eiropas vēsturi un tās daudzveidību, dziļākas zināšanas par Eiropas vērtībām un tajā pašā laikā veicināt jauniešu pilsoņu demokrātisku līdzdalību un izskaidrot jaunākajām paaudzēm, ka, tāpat kā agrāk, nākotnes veidošana lielā mērā ir atkarīga no viņu līdzdalības un aktivitātes, Eiropas iestāžu darbības, kas atbalsta informētas un atbildīgas pilsonības attīstību.

2.apakšprioritāte: Izstumšana un pilsonības zaudēšana totalitārā režīmā: ko mācīties mūsdienās

Apraksts: Totalitārie režīmi 20. gadsimtā atsevišķiem saviem pilsoņiem atņēma pamattiesības pat tādā mērā, ka tos izslēdza no sabiedrības: ebreji nacistu režīmā; politiskie “disidenti” komunistiskajos režīmos. Šos pilsoņus pamazām atturēja no debatēm, balsošanas, dalības sabiedriskajās attiecībās, strādāšanas, brīvas uzturēšanās un pārvietošanās, piekļuves sabiedriskajiem labumiem izcelšanās, pārliecības vai uzskatu dēļ.

Izstumšanu totalitārajos režīmos izmantoja to cilvēku neitralizēšanai, kurus uzskatīja par apdraudējumu, un pārējo iedzīvotāju kontrolei, izmantojot teroru. To attaisnoja ar maldinošām ideoloģijām un atbalstīja ar maldinošu propagandu, negodīgu likumdošanu, kā arī ar represīvām sistēmām, kas šiem režīmiem ļāva slēpt masu slepkavības vai iznīcināt politiskos oponentus.

Ieteikumi: Pagātnes procesus, kas saistīti ar izstumšanu, to briesmīgo seku dēļ nepieciešams analizēt un pārrunāt, lai mūsdienu sabiedrība būtu informēta. Pieteikumu iesniedzējiem savos projektos jāapskata turpmāk norādītie temati un jautājumi. Kad mēs varam sākt uzskatīt, ka kāda iedzīvotāju kategorija tiek izstumta? Kā atpazīt “grēkāzi” un izjaukt diskursu, kas rada nošķirtību un marginalizāciju? Kā mēs varam tikt galā ar politiskajiem diskursiem, kuros izmanto bailes,

Nacistu koncentrācijas nometnēs ieslodzītie tika marķēti ar noteiktas krāsas atpazīšanās zīmēm, tādējādi vēl vairāk iedragājot cilvēku pašcienu

aizspriedumus pret atsevišķām iedzīvotāju kategorijām, un kā varam izvirzīt pretargumentus? Kā cīnīties pret naidu izraisošiem izteikumiem, ko izplata sociālajos plašsaziņas līdzekļos un internetā? Kādi ir izglītības un likumdošanas instrumenti Eiropas Savienībā un valstu līmenī, lai cīnītos pret rasismu un ksenofobiju (piemēram, antisemitisms, pret Romiem un musulmaņiem vērsts naid utml.), kā arī homofobiju un citu minoritāšu izstumšanu?

Piemēri:

- 1) Projekts “R”⁷, kas 2019.gadā tika pieteikts un saņēma atbalstu, atsaucas uz mūsdienām, laikmetu,

1937.gada 19.jūlijā nacisti Minhenē sarīkoja atvēršanas svētkus "Degeneratīvās mākslas" izstādei, kuras mērķis bija diskreditēt avangardisko mākslu. Bildē Trešā reiha propagandas ministrs Jozefs Gebelss apmeklē Degeneratīvās mākslas izstādi.

kad nacionālistiski konflikti plosās visā sabiedrībā, rasisms un ksenofobija apdraud demokrātiju un Eiropas Savienības saliedētību. Tā mērķis ir motivēt Eiropas iedzīvotājus no 6 valstīm apspriest, padziļināt viņu izpratni un rīkoties, lai risinātu būtiskus minoritāšu grupu jautājumus, kas ir aktuāli to ikdienas sabiedriskajā dzīvē. Piemēram, antisemitisms, ksenofobija un pret romu tautības cilvēkiem vērsta naid. Atceroties pagātnes notikumus, šī projekta moto ir “Pievērties tagadnei un atbildēt nākotnei”, atskatoties atpakaļ uz tumšākajām Eiropas vēstures lappusēm, lai radītu cerību gaismu nākotnei. Tad tie bija ebreji, tagad imigranti, kāda cita minoritāte nākotnē. Tālu nav jāmeklē, kad minoritāšu grupas joprojām saskaras ar rasismu un diskrimināciju. Holokausta un antisemitisma izvirzīšana par diskusiju pamatu ir atspēriena punkts projekta dalībnieku sinerģijai ar vietējo pilsonisko sabiedrību, pilsoniskās sabiedrības organizācijām un politikas veidotājiem mijiedarbojoties, dalīties pieredzē un izveidot pamatu izpratnes veicināšanai savās kopienās. Projekta satura pamatā ir laba rasisma apkarošanas prakse pēdējās desmitgadēs, izpratne par sabiedrības un tajā izrietošo minoritāšu būtisko lomu un bēgļu tiesības. Publiskas diskusijas, simulācijas spēles, interaktīvas darba grupas, kā arī novatoriski pasākumi, piemēram, semināri pēc *Open-space* metodes, ļaus dalībniekiem

⁷ https://www.facebook.com/systemngfinland/?fref=mentions&_tn_ =K-R

labāk izprast pilsoniskās sabiedrības lomu cīņā pret diskrimināciju un pasākumus, kas jāveic attiecībā uz šo minoritāšu aizsardzību. Ar jauniem instrumentiem un metodēm, ko nodrošina cilvēktiesību, Eiropas vēstures un jaunatnes politikas eksperti un pasniedzēji, dalībnieki, kas ir jaunieši ar mazākām iespējām, uzsāks savu darbību, lai panāktu tik ļoti vajadzīgās labās pozitīvās pārmaiņas, kas ietekmē viņu sociālo vidi.

- 2) Specifiskais projekts “Queer Curtain - 30 years of democracy for LGBTI people”⁸ (*Neizprasto priekšgars - 30 gadi LGBT kopienas demokrātiskajām tiesībām*) ir projekts, kas atsaucoties uz “Dzelzs priekškara” krišanu Eiropā sāka svarīgo demokratizācijas procesu Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīs. Ar demokrātiju cilvēki ir uzlabojuši cilvēktiesības, jo īpaši LGBT (lesbiešu, geju, biseksuālu cilvēku un transpersonu) kopienai. Komunistiskā totalitārisma režīma laikā Centrālajā un Austrumeiropā cilvēki ir bijuši liecinieki un upuri noziegumiem pret homoseksuālo orientāciju un transpersonu identitāti. Slepēnā policija ir izmantojusi homoseksuālas un transseksuālas personas, lai šantažētu šos cilvēkus. LGBT grupām neļāva veidot savas kopienas. Viņi dzīvoja slepenā pasaulē, kas pazīstama kā “skapis” lai izvairītos no kaitējuma un sabiedrības diskriminācijas. Šis projekts stāsta par cilvēkiem, kas komunistiskā laikmeta laikā cieta tādās valstīs kā bijusī Čehoslovākija, bijusī Austrumvācija, Polija, Bulgārija, Rumānija, Ungārija, bijusī Dienvidslāvija. Salīdzinot LGBT cilvēku dzīvi pirms 30 gadiem, projekts vēlas noskaidrot, kā mainījusies viņu dzīve un attieksme sabiedrībā. Kādas bija LGBT cilvēku tiesības komunisma laikā? Projekts ietver:

- to LGBT cilvēku liecību video publicēšanu, kuri ir dzīvojuši komunisma laikmetā tiešsaistes platformās (4 liecības no katras iesaistītās valsts).
- Teātra izrādes par dzīvi LGBT cilvēkiem komunistiskā laikmeta laikā un tagad.
- Izstāde ar informatīviem un video paneļiem un diskusiju sadaļa. Izstāde notiks visās iesaistītajās projekta valstīs.

- 3) Projekts no Itālijas “Challenging Propaganda Through Remembrance”⁹ (*Izaicinot propagandu ar atceres palīdzību*) vērš uzmanību uz to, ka kopš 2014. gada Eiropa saskaras ar lielāko bēgļu humanitāro krīzi kopš Otrā pasaules kara. Lielākā daļa no viņiem bēg no Sīrijas un Lībijas. Tajā pat laikā ekonomiskā krīze ir samazinājusi sociālās iekļaušanas, izglītības un veselības aprūpes programmas. Vēl ļaunāk ir tas, ka populistu grupu plašsaziņas līdzekļos trešo valstu valstspiederīgie tiek attēloti kā labklājības sistēmas

---

⁸ <https://www.developmentaid.org/#!/organizations/awards/view/152020/queer-curtain-30-years-of-democracy-for-lgbti-people>

⁹ <https://sci-italia.it/tematiche/conflicti/citizens-beyond-walls/>

izmantotāji, vienlaikus solidāri kriminalizējot pilsoniskās sabiedrības organizācijas, tādējādi veicinot sociālo spriedzi organizētajā vardarbībā pret cilvēkiem un iestādēm. Padziļināta analīze liecina, ka pašreizējā propaganda sakņojas metodēs un rīkos, kas izstrādāti saskaņā ar totalitārajiem režīmiem. Nacisms un fašisms uzsvēra tās iezīmes, kas raksturo sabiedrisko diskursu Pirmā pasaules kara laikā un tā turpinājumu, piemēram, nacionālisms, naids pret ienaidnieku un dehumanizācija: tas viss deva pamatu Otrajam pasaules karam. Šajā ziņā projekta mērķis ir pievērst uzmanību propagandai pirms Otrā pasaules kara un tā laikā, koncentrējoties uz tās lomu “ienaidnieka” jēdziena īstenošanā, sākot ar nacionālajām un etniskajām grupām un beidzot ar politiskajiem oponentiem un sociālajām grupām. Dalībnieki, kas izraudzīti starp cilvēkiem, kuri vēl nav aktīvi pilsoņi, darbosies kā piemiņas vēstneši, lai saistītu pagātnes notikumus ar pašreizējām tendencēm. Turklāt, izmantojot novatoriskas komunikācijas metodes un instrumentus, tās pievērsīs uzmanību vietējo plašsaziņas līdzekļu un miera organizāciju lomai propagandas izaicināšanā. Projektā paredzēti vairāki pasākumi, lai sasniegtu savu mērķi, iesaistot simtiem iedzīvotāju un ieinteresēto pušu:

- projekta partneru sagatavošanas sanāksme - nacionālās mācības piemiņas vēstnešiem.
- 5 atceres nedēļas valstīs, kuras piedzīvoja propagandas ietekmi pirms Otrā pasaules kara un tā laikā.
- Nobeiguma konference. Projekta rezultāti būs infografikas kopums, kas parādīs propagandas galvenās iezīmes, kad un kas tagad notiek. Būs arī animēts infografikas video, kurā apkopotī projekta rezultāti, tiešsaistes kampaņas un aktuālo ideju apkopojums.

3.apakšprioritāte: Demokrātiska pāreja un pievienošanās Eiropas Savienībai

Apraksts: Daudzām dalībvalstīm, kas nesenajā vēsturē piedzīvojušas pāreju uz demokrātiju, pievienošanās Eiropas Savienībai bija nozīmīgs notikums demokratizācijas atbalstā un konsolidēšanā. Piemēram, ar “demokrātisko nosacījumu” sistēmu pirmspievienošanās posmā tika sekmētas politikas izmaiņas un strukturālās reformas, stiprināta administratīvā kapacitāte un uzlabota minoritāšu aizsardzība.

Ieteikumi: Projektos, ko finansē saskaņā ar programmu “Pilsoņi, vienlīdzība, tiesības un vērtības”, jāanalizē, kā izredzes pievienoties Eiropas Savienībai ir ietekmējušas pirms tam pastāvošo diktatūru vai autoritāro režīmu demokrātiskos standartus un praksi. Tajos arī jāpārrunā dalības Eiropas Savienībā nozīme demokrātiskas pārejas procesā. Projektos jo sevišķi jāpievēršas vēsturiskiem notikumiem, pavērsieniem vai pasākumiem, kas raksturoja šo lēno pārmaiņu procesu, un jāuzsver, kādos veidos tie sekmēja pagātnes pārvarēšanu, mērķa “atgriezties Eiropā” sasniegšanu un nākotnes veidošanu. Projektos jāizceļ, kas bija galvenie šā procesa dzinuļi, un jāuzsver radušās grūtības vai ilgstošas grūtības, jo sevišķi pēc pirmspievienšanās nosacījumu izbeigšanās un pēc pievienošanās Eiropas Savienībai. Izvērtējot pēdējās dekādēs veiktās paplašināšanās un to rezultātus saistībā ar demokratizāciju, ar projektiem jāuzsāk diskusija par nākotnes paplašināšanos vēlamību vai par citu veidu partnerību ar valstīm Eiropas Savienības kaimiņos.

2019.gada 1.maijs, Varšava. Eiropas delegācija svin 15-to gada dienu kopš Eiropas Savienības lielākās paplašināšanās. 2004.gadā Eiropas Savienībai pievienojās 10 jaunas dalībvalstis (to skaitā arī Latvija).

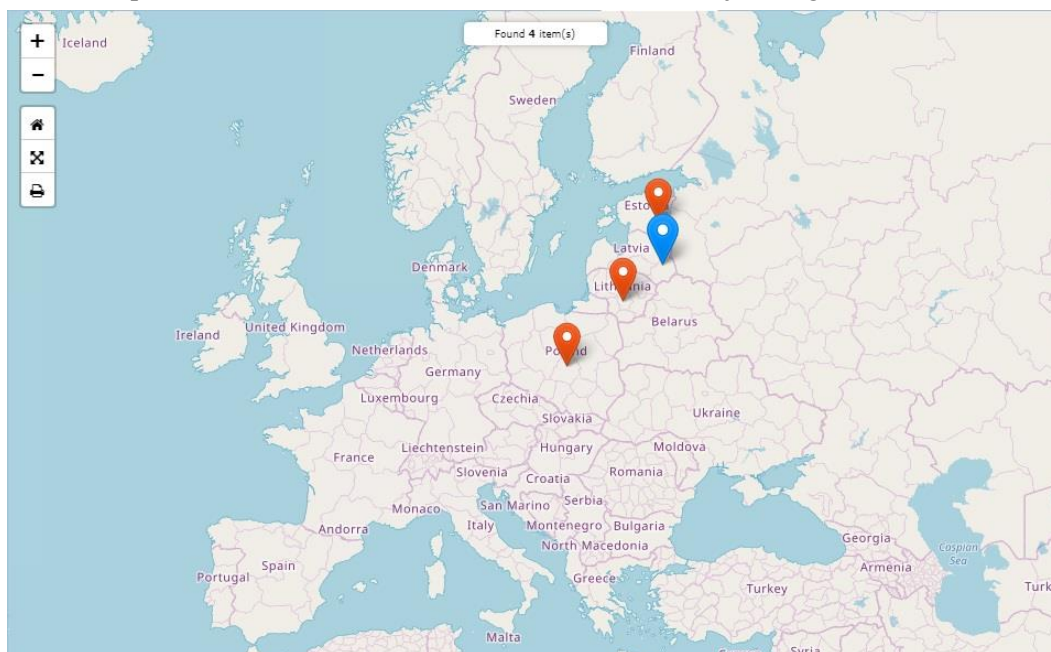
Piemēri:

- 1) Latvijas organizācija “EUROPEAN ASSOCIATION WORLD-OUR HOME” no Rēzeknes 2019.gadā saņēma apstiprinājumu savam projektam “15th Anniversary of EU Enlargement”¹⁰ (*Eiropas Savienības paplašināšanās 15-tā gadadiena*). Projektu veido 4 organizācijas no 4 Eiropas valstīm - Latvijas, Igaunijas, Lietuvas un Polijas. 2019. gads ir atceres gads, atzīmējot Eiropas Savienības paplašināšanās 15. gadadienu. Projekta mērķi ir šādi:
  - Veicināt iedzīvotāju informētību par nozīmīgu vēsturisku, ekonomisku un politisku notikumu 2004. gadā – Eiropas Savienības paplašināšanos, kas bija lielākā Eiropas Savienības paplašināšanās teritorijas, valstu un iedzīvotāju skaita ziņā.

¹⁰ https://www.facebook.com/pg/15EUE/about/?ref=page_internal

- Iesaistīt projektā sociālās organizācijas, pilsētu pašvaldības, muzejus, bibliotēkas un skolas starpnozaru sadarbībai, lai gūtu labākus sagaidāmos rezultātus.
- Izveidot Eiropas Savienības valstu stabilu tīklu, lai kopīgi popularizētu Eiropas Savienības ekonomiskās vērtības, kā arī Eiropas valstu vērtības.

Projekta galvenie pasākumi: šī gadadiena ir lielisks sākumpunkts analīzēm un debatēm par Austrumeiropas valstu pāreju no diktatūras uz demokrātiju un to 15 gadu integrāciju un sasniegumiem pēc Eiropas Savienības paplašināšanās. Konferences un semināri, kuros iepazīstina ar analīzi, kā iestāšanās Eiropas Savienībā ietekmēja demokrātijas standartus un praksi Austrumeiropas valstīs, foto izstādes (tēma - salīdzināt pagātni un tagadni), video ar intervijām katrā partnervalstī. Projekta noslēgumā notiks starptautiska konference ar gala analīzēm un kopīgu foto izstādi. Šī projekta datu analīzes, televīzijas diskusiju, publisku pasākumu, foto izstāžu un video galīgais mērķis ir veicināt Eiropas paplašināšanās procesa sasniegumus un veicināt Eiropas Savienības turpmāko attīstību. Projekta rezultātā arī šim nolūkam tiks izveidots sadarbības valstu tīkls. Projektā tiks iesaistīti aptuveni 390 tieši un 20 000 netiešo dalībnieku. Projekts ilgst 16 mēnešus.

Projekta “15th Anniversary of EU Enlargement” karte. Vadošais partneris no Rēzeknes – asociācija “World-Our Home”, kā arī partneri: Unique Projects (Lietuva), Kobiety.Lodz.PL (Polija) un MTU Noored Toredate Motetega (Igaunija)

- 2) Uzreiz uz 2 prioritātēm “Demokrātiska pāreja un pievienošanās Eiropas Savienībai” un “Pilsoniskā sabiedrība un sabiedrības līdzdalība totalitārajā režīmā” atsaucas projekts

“Edukacija dla Pokoju”¹¹ (*Izglītība nākotnei*) no Polijas. Projekta mērķis ir labāk izprast ideju par solidaritāti un mierīgām pārmaiņām, kas notikušas Centrāleiropā, veicinot komunisma sabrukšanu Eiropas kontinentā. Tuvinot vēsturi, kas saistīta ar *Solidaritātes (Solidarnosc)* kustību Polijā un Samta revolūcijas (*Sametová revoluce/Nežná revolúcia*) notikumiem bijušajā Čehoslovākijā, projekts veicinās labāku izpratni par jautājumiem, kas saistīti ar Eiropas Savienību un tās vēsturi, kas ir daļa no Eiropas Savienības programmas “Pilsoņi, vienlīdzība, tiesības un vērtības” vispārējā mērķa. Projekta īstenošana palielinās sabiedrības informētību par kopīgo vēsturi un vērtībām. Projekta aktivitātes, kas saistītas ar solidaritātes un mierīgu politisko pārmaiņu idejas veicināšanu, palīdzēs padziļināt pārdomas un debates par mieru kā galveno sastāvdaļu vērtībās, kas veido Eiropas kopieni. Tās arī veicinās demokrātisko revolūciju piemiņu Centrālajā un Austrumeiropā. Projekta aktivitātes tiek veiktas Polijā (Gdaņskā), Dānijā (aukstā kara muzejā Langelandsfort un Čehijā (Dagmar un Vaclav Havel Foundation). Projekta ietvaros katrā valstī notiek izglītojošas darbnīcas, ko rīko poļu pedagogi, bērniem un skolu jaunatnei adresētu interaktīvu darbnīcu veidā. Partnervalstīs nodarbībās piedalīsies vismaz 50 cilvēku, savukārt Polijā projekta aktivitātes aptvers vairāk nekā 150 cilvēku. Partneru apmaiņas ietvaros 30 dalībnieki no Dānijas un 30 dalībnieki no Čehijas piedalīsies izpētes vizītē Gdaņskā (Polijā), kur viņiem būs iespēja uzzināt par totalitārisma vēsturi (apmeklējot Otrā Pasaules kara muzeju), par solidaritātes vēsturi (apmeklējot Eiropas Solidaritātes centru). Noslēguma konferencē piedalīsies visi projekta dalībnieki un kā īpašais viesis – Nobela Miera prēmijas laureāts Lech Walesa (Lehs Valensa).

- 3) Savukārt uz veselām 3 prioritātēm (“Demokrātiska pāreja un pievienošanās Eiropas Savienībai”, “Pilsoniskā sabiedrība un sabiedrības līdzdalība totalitārajā režīmā” un “Izstumšana un pilsonības zaudēšana totalitārā režīmā: ko mācīties mūsdienās”) var attiecināt projektu “How to Survive a European Democracy?”¹² (*Kā izdzīvot Eiropas demokrātijā?*) no Nīderlandes. Daudziem Eiropas Savienības pilsoņiem termins “diktatūra” saistās ar kaut ko no pagātnes vai no tālām valstīm. 30 gadus pēc pēdējiem Eiropas diktatoriem 1989. gadā ir jāatceras pagātne un jāapcer šī brīža demokrātija. Eiropas Savienības demokrātiskā sistēma ir pakļauta spiedienam. Uzticēšanās valsts pārvaldei, politiķiem un politiskajām partijām pasliktinās, un daudzi cilvēki apšaubā Eiropas Savienības legimitāti. Ar ceļojošo muzeju “Kā pārdzīvot Eiropas Savienības

---

¹¹ <https://ilw.org.pl/en/news/lech-walesa-institute-granted-funding-from-the-europe-for-citizens-program>

¹² <https://www.ironcurtainproject.eu/en/events/hoe-overleeft-de-democratie-ons/>

demokrātiju” projekts no vienas puses, padarīs dzīvi diktatūras apstākļos taustāmu, izmantojot video sēriju ar ļoti personīgiem stāstiem par eiropiešiem, kuri dzīvoja diktatūras laikā. Savukārt muzejs piedāvā interaktīvu “Eiropas Savienības demokrātijas laboratoriju”, kurā apmeklētāji tiek mudināti pārdomāt demokrātijas stāvokli un to, kāda loma tajā var būt parastajiem pilsoņiem. Projektā tas tiks nodrošināts, piedāvājot tiešsaistes spēli “*The Boiling Frog*”, kas sniedz ieskatu par iespējamiem draudiem demokrātijai un stimulē domāšanu par veidiem, kā to aizstāvēt. Projektā arī paredzēts aicinājums apmeklētājiem izklāstīt savu redzējumu par Eiropas Savienības demokrātijas nākotni vēlēšanu kampaņas plakātā ar pašu izdomāto politisko partiju. Rezultātus varēs izplatīt sociālajos medijos, un tie tiks prezentēti dokumentālā veidā un tālāk izplatīti. Projekta mērķis ir likt dalībniekiem apzināties, ka pagātnes Eiropas diktatūras, kas ilga līdz 1989./1991. gadam, nedrīkst aizmirst. Eiropas Savienības demokrātija ir neaizsargāta, un tai ir nepieciešama pastāvīga uzmanība un aizsardzība. Projektu papildinās īpaši izstrādāti pasākumi par Eiropas Savienības demokrātiju projekta valstīs, kuros kopumā paredzēts piedalīties aptuveni 600 tieši iesaistītajiem projekta dalībniekiem un ļoti lielu netiešo dalībnieku. Projekta rezultāti tiks izplatīti ar plašu vērienu, izmantojot projekta ietvaros rīkotos festivālus, publikācijas medijos, skolas, tīmekļa vietnes un sociālos medijus.

Turpmāko Eiropas Savienības programmas “Pilsoņi, vienlīdzība, tiesības un vērtības” darba periodu prioritātes

Izstrādājot patstāvīgās prioritātes programmai Eiropas Komisija vēlējas akcentēt arī uzmanību uz ilgtermiņa prioritātēm. 2021.gadā, kad darbu uzsāka jaunā “Pilsoņi, vienlīdzība, tiesības un vērtības” programma tika noteiktas papildu divas prioritātes, kuras būs attiecināmas uz programmas pārejas periodu un arī 2022. un 2023.gadu. Lai projektu pieteicējiem būtu lielāka iespēja izvēlēties un rast optimālāko variantu savas iniciatīvas realizēšanai saistībā ar noteiktajām Eiropas Komisijas prioritātēm ikgadējās prioritātes tika papildinātas ar sekojošām daudzgadu prioritātēm:

Prioritāte: Totalitāro režīmu laikā pastrādāto noziegumu piemiņas, pētniecības un izglītības pasākumi

Programmas uzdevums ir sniegt informāciju, izglītot, saprast un veicināt vēstures zināšanas. Eiropas Komisijas uzdevums ilgtermiņā ir ne tikai informēt, bet arī padziļināti pētīt un rast maksimāli tuvu patiesību par vēsturiskajiem notikumiem. Mēs zinām, ka valda uzskats, ka vēsturi raksta uzvarētāji. Bet saprātīgs un adekvāti domājošs cilvēks izprot to, ka jebkurš mums šobrīd

pieejamais informācijas avots būtu jāuztver nopietni un patiesi. Īpaši ņemot vērā pēdējos gados palielinātie draudi ar viltus ziņu izplatību, hibrīdkarš, dezinformācija, karš informatīvais. Ar šo prioritāti potenciālie projektu pieteicēji aicināti veicināt kritisko domāšanu. Rīkojot dažādus pasākumus, kuros, tiek sniegta laikus izvērtēta, neatkarīgi apkopota biogrāfiska informācija, hronikas, aculiecinieku stāsti un pat atslepenoti dokumenti. Šī prioritāte ir aktuāla ne tikai vienā Eiropas reģionā vai konkrētai grupai, jo totalitārie režīmi aptvēra visu Eiropu.

Prioritāte: Pretošanās kustības, pāreja uz demokrātiju un demokrātijas konsolidācija ES

Eiropas Savienības programma “Pilsoņi, vienlīdzība, tiesības un vērtības” turpina uzņemto kursu uz informācijas un zināšanu veicināšanu demokrātijas attīstības vēsturei Eiropā. Projekti tiek aicināti veicināt debates un viedokļu apmaiņu par demokrātijas attīstību un par perspektīvām nākotnē. Tikpat būtiski ir vēsturiskie aspekti par pretošanās kustībām totalitārajiem režīmiem Eiropā, par to izveidi, riskiem un milzīgo drosmi pastāvēt par savu viedokli un citiem līdzpilvēkiem.

Nozīmīgi notikumi Eiropas vēsturē 20. un 21.gadsimtā Eiropas Savienības programmas “Pilsoņi, vienlīdzība, tiesības un vērtības” atbalsta pasākuma “Eiropas vēstures piemiņas pasākumi” kontekstā

Hāgas kongress 1948.gadā

1917. gads Sociālās un politiskās revolūcijas, impēriju krišanas ietekme uz Eiropas politisko un vēsturisko fonu.

1918. gads Pirmā Pasaules kara beigas, nacionālu valstu veidošanās, neveiksme veidojot sadarbību Eiropas līmenī un mierīgu līdzspastāvēšanu.

1936. gads Pilsoņu kara sākums Spānijā.

1938./1939. gads Otrā Pasaules kara sākums.

1979.gada Eiropas Parlamenta vēlēšanas

Berlīnes mūra celtniecība 1961.gadā

1948. gads Aukstā kara sākums.

1948. gads Hāgas kongress un Eiropas integrācija.

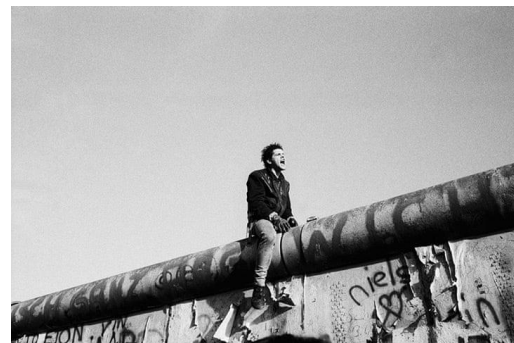
1950. gads Roberta Šūmana (Robert Schuman) deklarācija.

1951. gads Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas pieņemšana par bēgļu statusa piešķiršanu un saistību ar bēgļu situāciju Eiropā pēc Otrā Pasaules Kara.

1956. gads Politiskā un sociālā mobilizācija Centrāleiropā.

1957. gads Romas līgums un Eiropas Ekonomiskās Savienības aizsākumi.

1968. gads Pretošanās un cilvēktiesību aizstāvju kustības, invāzija Čehoslovākijā, studentu protesti un antisemitiskā kampaņa Polijā.

Protestu dalībnieks uz Berlīnes mūra 1989.gadā

1979. gads Eiropas Parlamenta vēlēšanas – arī 40 gadi kopš pirmā tieši ievēlētā Eiropas Parlamenta izveidošanas 1979. gadā.

1989. gads Demokrātiskās revolūcijas Centrālajā un Austrumeiropā, un Berlīnes mūra krišana.

1990. gads Vācijas atkalapvienošana.

1991. gads Dienvidslāvijas karu sākums.

2000. gads Eiropas Savienības Pamattiesību hartas izsludināšana.

2004. gads 15 gadi kopš Eiropas Savienības paplašināšanās Centrāleiropas un Austrumeiropas virzienā.

1989.gads, Berlīne